

تاریخچه

تاریخ احداث راه آهن شهری در تهران به ۱۲۰ سال قبل بر می گردد. تأسیس تراموای شهری ، از جمله نکات پیش بینی شده در امتیاز نامه ای که بود به نام بارون جولوس دو رویتر ثبت شده بود. امتیاز دهنده قرار داد مشیرالدوله ، صدراعظم ناصرالدین شاه بود. براین اساس ، رویتر امتیاز استخراج و بهره برداری از تمام معادن و منابع طبیعی را در سراسر خاک ایران به دست گرفت و اجازه داشت برای احداث راه آهن سراسری ایران اقدام کند. تأسیس تراموای شهری نیز از جمله این امتیازات بود. که امتیاز فوق پس از یکسال بر اثر مخالفت هایی لغو شد و بلژیکی ها جایگزین رویتر شدند. در همان سالها، یک خط آهن روی زمین ، بین دروازه حضرت عبدالعظیم و میدان باغ بوجود آمد که به واگن اسبی معروف شد. این قطار از وسط خیابانهای ری و چراغ گاز بر روی ریل و به وسیله چند اسب کشیده می شد. این اولین و آخرین تراموای دایر شده در تهران تا سال ۱۳۲۰ بود. از دهه ۲۰ هجری شمسی ، به این سو همواره اندیشه احداث مترو و قطارشهری ، در مقاطع مختلف زمانی ، در میان مسئولان دولت و شهر تهران مطرح بوده است. در سال ۱۳۳۴ پیشنهاد شخصی به نام وفادار ، درباره احداث تراموای برقی بین تهران و شمیران ، در هیئت دولت تصویب و تصمیم گرفته شد تا مطالعات و تحقیقات بیشتری انجام شود. در سال ۱۳۳۷، مهندس کورس طرح متروی تهران را تجزیه و تحلیل کرد و یکی از شرکتهای آلمانی نیز آمادگی خود را برای احداث مترو اعلام نمود. در سال ۱۳۴۵ ، دولت شوروی سابق، در مقابل خرید گاز، پیشنهاد احداث متروی تهران را داد. مطابق طرحی که از سوی کارشناسان روس تهیه شد، متروی تهران از میدان راه آهن تا میدان تجریش امتداد می یافت و از جاده قدیم شمیران به خیابان شوش می رسید. طرح اولیه این پروژه در حدود ۷۰ کیلومتر برآورد شده بود. در سال ۱۳۴۸ ، شهرداری تهران از گروه مهندسان و طراحان ژاپنی برای بررسی وضعیت حمل و نقل شهری دعوت کرد تا در زمینه های لازم طرحهای خود را عرضه کنند. در آن هنگام ، براساس آخرین سرشماری ملی (سال ۱۳۴۵) جمعیت تهران حدود ۳ میلیون نفر و تعداد اتومبیل های شخصی و عمومی ۱۴۵ هزار دستگاه بود. گروه ژاپنی پس از مطالعات خود در سال ۱۳۴۹، در مورد طرح های دراز مدت و نیازهای شهر تهران ایجاد شبکه راههای سریع را همچون ۲۰۰ کیلومتر بزرگراه و آزاد راه و شبکه راه آهن سریع (مترو) به طول حدود ۱۱۲ کیلومتر را ضروری دانست. در این طرح، شبکه راه آهن شهری از چهار خط تشکیل می شد و اولویت به خط یک داده شده بود که شمیران را به ایستگاه راه آهن متصل می کرد و حدود ۲۱ کیلومتر بود. در سال ۱۳۴۹، شرکت فرانسوی سوفرتو مطالعات مقدماتی خود را درباره طرح جامع حمل و نقل و ترافیک تهران شروع کرد. این امر تا سال ۱۳۵۲ ادامه یافت. سپس در سال ۱۳۵۴، شرکت راه آهن شهری تهران و حومه مصوب گردید که پس از آن قرارداد طرح با شرکت سوفرتو امضا شد. براساس مطالعه شرکت فوق ، اجرای سیستم مختلط (خیابان مترو) بهترین طرح و شامل شبکه ای مرکب از هفت خط مترو به طول ۱۴۶ کیلومتر بود. در اردیبهشت همان سال، مجلس وقت طرح را تصویب و به دولت ابلاغ کرد. در اواسط همان سال ، شرکت سوفرتو با امضای قراردادی کارهای اجرایی متروی تهران را آغاز کرد و با اینکه طراحی خطوط ایستگاهها و سایر موارد از سوی شرکت مزبور انجام شده بود، این شرکت تا سال ۱۳۶۰، تنها توانست ۲/۳ کیلومتر تونل در تپه های عباس آباد را به صورت

ترانشه باز احداث کند. لذا در ۱۵ تیرماه سال ۱۳۵۹، لایحه قانون تأسیس شرکت راه آهن شهری تهران و حومه (مترو)، که به تصویب شورای انقلاب رسیده بود، از شهرداری تهران گرفته شده و به دولت واگذار گردیده، اما به سبب جنگ، در تاریخ ۱۲ اسفند سال ۱۳۶۰، عملیات اجرایی مترو کاملاً متوقف گردید. سرانجام فعالیت مجدد مترو در اول تیرماه سال ۱۳۶۵، آغاز و نخستین مرحله از چهار خط پیشنهادی با احداث خط یک و خط دو اجرا شد. در سال ۱۳۷۹ شرکت راه آهن شهری تهران و حومه (مترو) از وزارت کشور منتزع و با کلیه اختیارات، امکانات و تعهدات قانونی خود به شهرداری تهران واگذار گردید.

بدین ترتیب تأسیس سازمان قطار شهری به منظور طراحی، احداث، بهره برداری و توسعه کمی و کیفی در کلانشهرهای مشهد، اصفهان، شیراز، تبریز، کرج و اهواز مورد موافقت قرار گرفته که اساسنامه های قطار شهری مشهد در بیست و پنجم اردیبهشت ماه هفتاد و چهار، قطار شهری اصفهان در دوازدهم آذر ماه هفتاد و نه، قطار شهری شیراز در بیست و هفتم مهرماه هشتاد، قطار شهری تبریز در پانزدهم آبانماه هشتاد و قطار شهری کرج در اوایل دیماه هشتاد و قطار شهری اهواز در دهم بهمن ماه هشتاد و یک، از سوی مقام محترم وزیر کشور ابلاغ گردیده و پس از آن مطابق مفاد بند الف تبصره ۴ قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور مبادله موافقتنامه های مربوطه با شهرداران ذیربط بعنوان دستگاه اجرایی به انجام رسیده و سرانجام تشکیل اتحادیه شرکتهای قطار شهری کشور به منظور فراهم آوردن زمینه های همکاری مناسب و مساعدت به شرکتهای قطار شهری کشور مورد موافقت قرار گرفته که اساسنامه مربوطه به موجب بند ۶ ماده ۱۱ اساسنامه سازمان شهرداریهای کشور تدوین و در تاریخ ۱۳۸۰/۹/۱۷ از سوی مقام محترم (وقت) معاونت هماهنگی امور عمرانی و ریاست سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور برای اجرا ابلاغ گردیده است.

ماده یک اساسنامه مذکور هدف از تأسیس اتحادیه شرکتهای قطار شهری کشور را این طور بیان می کند.
«اتحادیه شرکتهای قطار شهری کشور به منظور فراهم آوردن زمینه های همکاری مناسب و مساعدت به شرکتهای قطار شهری در ارتباط با تأمین امکانات مورد نیاز قطار شهریها تشکیل می گردد.»